

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/173/171/96

MŁODZIEŻ O SOBIE: WARTOŚCI, OBYCZAJOWOŚĆ, GRUPY ODNIESIENIA

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD '96

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

SPIS TREŚCI

◆ MŁODZIEŻ O SOBIE	1
◇ WARTOŚCI ŻYCIOWE	1
◇ ALKOHOL, NIKOTYNA, NARKOTYKI	6
◇ OBYCZAJOWOŚĆ, PROBLEMY ŻYCIOWE	9
◇ POCZUCIE OSAMOTNIENIA I STOPIEŃ ZADOWOLENIA Z ŻYCIA	12
◆ KTO TY JESTEŚ...?	18
◆ GRUPY ODNIESIENIA	20
◆ ANEKS	26

MŁODZIEŻ O SOBIE

Wiosną tego roku rzesza młodych ludzi zakończyła edukację w szkołach ponadpodstawowych. Część z nich podjęła dalszą naukę, większość - rozpoczęła lub rozpocznie w najbliższym czasie społeczną i materialną niezależność. Niektórym z nich nie uda się, mimo chęci, kontynuować nauki, dla innych zabraknie miejsca na rynku pracy.

Jacy są ci młodzi ludzie rozpoczynający dorosłe życie? Co myślą, jakie mają problemy, system wartości, jak postrzegają siebie, otaczającą ich rzeczywistość, swoje szanse życiowe? W kolejnym sondażu¹ poświęconym młodzieży staraliśmy się uzyskać odpowiedzi na te pytania.

WARTOŚCI ŻYCIOWE

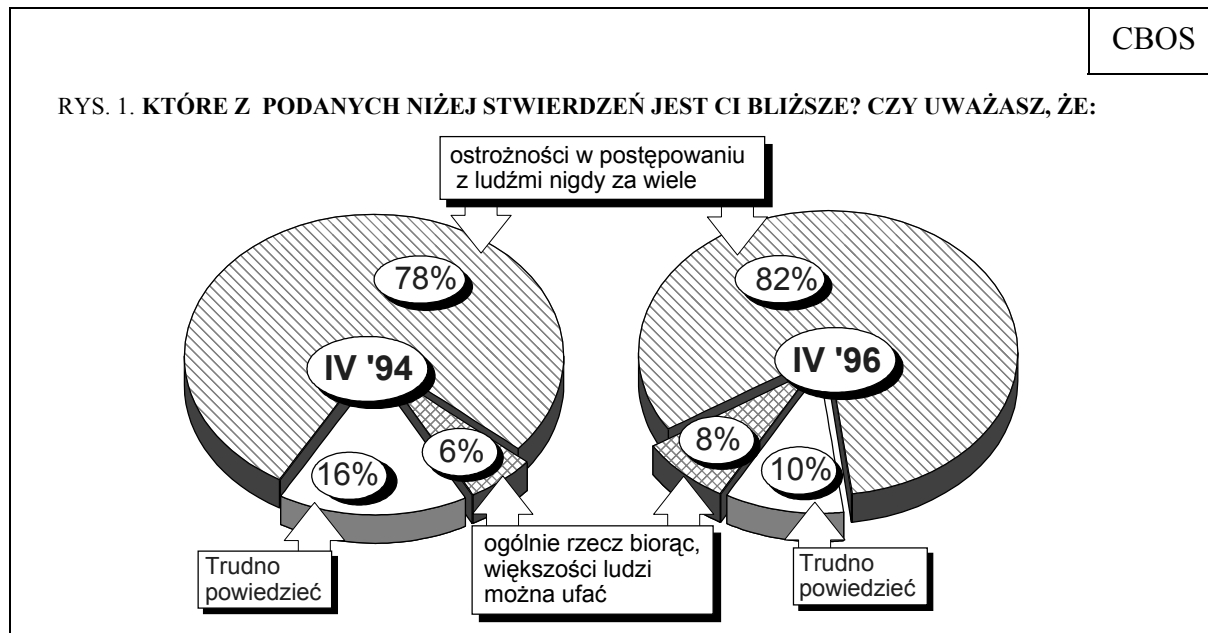
Podobnie jak w latach ubiegłych, w hierarchii dążeń i aspiracji życiowych młodego pokolenia najważniejsze miejsce zajmuje rodzina (50%) i ciekawa praca zgodna z zainteresowaniami (43%). Zdobycie majątku i osiągnięcie wysokiej pozycji materialnej uważa za ważny cel życiowy co czwarty ankietowany (26%). Potrzebę własnej użyteczności na rzecz innych ludzi wymieniło 13% tegorocznych absolwentów².

Odsetek uczniów wskazujących na wartości materialne i utylitarne jako najważniejsze wśród ich osobistych celów życiowych od 1992 roku utrzymuje się na tym samym poziomie. W porównaniu z poprzednim pomiarem (zrealizowanym w roku 1994) nie zmieniły się również deklaracje dotyczące rangi wartości prospołecznych. Interesowało nas, co młodzież myśli o znaczeniu wartości materialnych i szeroko rozumianych relacji międzyludzkich w życiu codziennym, jakie przekonania o tych sprawach prezentuje u progu dorosłości.

¹ Badanie „Młodzież '96”, 13-22 kwietnia '96, ogólnopolska reprezentatywna próba młodzieży ostatnich klas szkół ponadpodstawowych (N=1275).

² Zob. komunikat CBOS „Plany, dążenia i aspiracje życiowe młodzieży”, czerwiec '96.

Na uwagę zasługuje przede wszystkim wysoki wskaźnik deklarowanego braku zaufania do ludzi (82%). W ciągu ostatnich dwóch lat nastąpił wzrost wskazań na konieczność zachowania ostrożności w postępowaniu z innymi ludźmi.

Tylko nieliczni deklarują zaufanie do innych. Stosunkowo najczęściej taką postawę przyjmują badani ze szkół ogólnokształcących, uczniowie, których matki mają wyższe wykształcenie, badani osiągający bardzo dobre wyniki w nauce oraz uczestniczący w praktykach religijnych częściej niż raz w tygodniu.

Nie zmienia to faktu, że zdecydowana większość młodzieży ze wszystkich typów szkół i środowisk deklaruje zaskakująco wysoki i wyrównany poziom braku zaufania społecznego. Pozostaje to w sprzeczności nie tylko z powszechnie przypisywaną młodym ludziom naturalną wrażliwością i otwartością w kontaktach społecznych, ale także z faktem, że blisko połowa (49%) ankietowanych uczniów jednocześnie stwierdza, że „w życiu liczą się przede wszystkim ludzie i ich sprawy”. Można zatem domniemywać, że u podstaw deklarowanego braku zaufania do innych i ostrożności w postępowaniu z ludźmi leży raczej wykreowany przez dorosłych obraz społeczeństwa niż brak wrażliwości na sprawy innych ludzi i ogólnie postaw prospołecznych wśród młodzieży.

Tabela 1

w procentach

Które z podanych niżej stwierdzeń jest ci bliższe? Czy uważasz, że:	Wskazania respondentów według terminów badań		
	IV '92	IV '94	IV '96
- w życiu liczą się przede wszystkim pieniądze czy też	34	27	28
- w życiu liczą się przede wszystkim ludzie i ich sprawy	43	50	49
Trudno powiedzieć	23	23	23

W porównaniu z badaniami z roku 1992 można stwierdzić pewną deprecjację wartości materialnych i wzrost wrażliwości społecznej wśród młodych respondentów. Jednak zmiany te odnotowaliśmy już dwa lata temu i od tamtej pory w postawach społecznych młodzieży dotyczących tych kwestii nic się nie zmieniło. Niemal co czwarty młody człowiek w dalszym ciągu nie potrafi powiedzieć, co jest ważniejsze: pieniądze czy ludzie i ich problemy.

Opinie o randze spraw finansowych i społecznych w sposób najczytelniejszy są zróżnicowane przez płeć, typ szkoły i stosunek do praktyk religijnych.

Wrażliwość społeczną częściej deklarują dziewczęta (58%) niż chłopcy (43%), najczęściej - uczestniczący w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu (70%)³. Niewykluczone, że i w tym przypadku czynnik płci odgrywa ważną rolę. Faktem jest, że uczniowie deklarujący systematyczny udział w praktykach religijnych częściej przedkładają wagę „spraw ludzkich” nad pieniądze niż ich rówieśnicy, którzy sporadycznie uczestniczą w praktykach religijnych lub wcale nie praktykują. Uczniowie określający się jako w ogóle niepraktykujący są jedyną kategorią wśród wszystkich grup młodzieży wyróżnionych ze względu na różne zmienne kryterialne, w której równie często wskazuje się na wartość materialnego wymiaru życia (39%) i na wrażliwość społeczną (36%).

Postawy prospołeczne częściej deklarują uczniowie liceów ogólnokształcących (61%) niż innych typów szkół, częściej są to osoby osiągające sukcesy w nauce niż uczniowie mierni, częściej mieszkańcy wsi i miasteczek niż dużych miast.

Wartości materialne nad społeczne przedkłada co piąta uczennica (22%) i co trzeci chłopak (32%), najczęściej - uczniowie identyfikujący się z lewicą (41%) oraz - jak już wspomniano - nie uczestniczący w praktykach religijnych (39%). Kult pieniądza nasila się

³ Zob. tabele aneksowe.

wraz z zamieszkiwaniem w coraz większej miejscowości. Częściej od innych deklarują go również dzieci prywatnych przedsiębiorców (32%) oraz robotników wykwalifikowanych (31%).

Ocena sytuacji materialnej rodziny nie różnicuje postaw wobec pieniędzy, ale wykazuje związek ze stosunkiem do innych ludzi. Im lepsza deklarowana kondycja finansowa rodziny, tym mniejszy odsetek wskazujących na znaczenie wartości społecznych. Mogłoby to oznaczać, że własne problemy bytowe zaostrzają wrażliwość społeczną. Odnotowane różnice są jednak niewielkie, co skłania do zachowania ostrożności przy formułowaniu ogólniejszych wniosków.

Odpowiedzi na pytanie, co w życiu jest ważniejsze: ludzie i ich sprawy czy pieniądze, pozwoliły na ustalenie deklarowanej orientacji życiowej. W praktyce jednak zainteresowanie finansową stroną życia nie wyklucza wrażliwości na problemy innych ludzi, a duża wrażliwość społeczna nie pozostaje w sprzeczności z naturalną, zwłaszcza u progu dorosłości, nadzieją na zdobycie w przyszłości dużych pieniędzy. Teza ta znajduje potwierdzenie w stosunkowo dużym odsetku odpowiedzi „trudno powiedzieć”, co może oznaczać nie tyle brak opinii, ile przekonanie, że „jedno i drugie jest ważne”.

Przyjmując takie założenie, zobaczymy, jak młodzi ludzie charakteryzują własną grupę rówieśniczą ze względu na te dwie cechy: stosunek do pieniędzy i stosunek do ludzi.

Tabela 2 w procentach

Niżej przedstawiamy listę zjawisk, które zdaniem wielu osób występują w środowisku młodzieżowym. Czy na podstawie własnych obserwacji bezpośrednich kontaktów możesz powiedzieć, jakiej części młodzieży one dotyczą?	Większości		Znacznej części		Niewielkiej części		Tylko pojedynczych przypadków	
	IV '94	IV '96	IV '94	IV '96	IV '94	IV '96	IV '94	IV '96
Kult pieniądza, pogoń za pieniądzem	51	41	35	39	11	13	3	7
Obojętność wobec spraw innych ludzi	21	20	41	44	29	28	9	8

Okazuje się, że jakkolwiek dla połowy absolwentów ważniejsze od pieniędzy były sprawy innych ludzi, to jednocześnie dwie piąte badanych uczniów (41%) rozpoznaje u większości młodzieży pogoń za pieniądzem, a dalsze dwie piąte (39%) stwierdza kult pieniądza u znacznej części rówieśników. Jednocześnie niemal dwie trzecie respondentów

(64%) jest zdania, że co najmniej znaczną część młodzieży charakteryzuje znieczulica społeczna. Można więc powiedzieć, że wrażliwość społeczna wypiera kult pieniądza w sferze wartości uznawanych przez uczniów, ale ustępuje mu w sferze wartości postrzeganych jako realizowane przez polską młodzież.

W ciągu ostatnich dwóch lat nie zmieniły się oceny dotyczące stopnia rozpowszechnienia znieczulicy społecznej. Wyraźnie natomiast zmalał odsetek osób (o 10 punktów) przekonanych o powszechnie panującym wśród młodzieży (u większości) kulcie pieniądza.

Płeć nie różnicuje opinii o stopniu rozpowszechnienia kultu pieniądza wśród młodzieży: dziewczęta i chłopcy jednakowo postrzegają występowanie tego zjawiska wśród młodego pokolenia Polaków.

Przypomnijmy, że położenie ekonomiczne nie miało związku z osobistą orientacją na wartości materialne („w życiu liczą się przede wszystkim pieniądze”). Można natomiast zaobserwować związek między oceną kondycji finansowej własnej rodziny a przypisywaną innym pogonią za pieniędzmi. Związek ten można określić następująco: osoby wychowujące się w gorszych warunkach materialnych (dzieci rodziców niżej wykształconych, bezrobotnych, z rodzin o złej sytuacji ekonomicznej) w większym stopniu są skłonne uznać powszechność pogoni za pieniędzmi wśród rówieśników.

Powszechność kultu pieniądza wśród młodzieży najczęściej postrzegają ci, którzy sami deklarowali, że w ich życiu pieniądze są ważniejsze niż ludzie i ich sprawy. Ponad połowa z nich (52%) wyraża pogląd, że pogoń za pieniędzmi dotyczy większości młodych ludzi, a co trzeci (33%) rozpoznaje to zjawisko u znacznej części rówieśników.

Wpływ własnych przekonań na postrzeganie wartości realizowanych przez młodzież zaznaczył się też przy ocenie rozpowszechnienia obojętności na sprawy innych ludzi. Dwie trzecie (67%) spośród tych, którzy deklarowali brak zaufania społecznego, stwierdza, że przynajmniej znaczna część młodzieży jest obojętna na sprawy innych ludzi. Uczniowie deklarujący ufność w stosunkach z ludźmi wykazują nieco mniejszy krytycyzm: chociaż potwierdzają istnienie obojętności społecznej wśród młodzieży, jednak 47% z nich przypisuje to niewielkiej jej części.

ALKOHOL, NIKOTYNA, NARKOTYKI

Dane dotyczące częstości i wzorów konsumpcji alkoholu, a także sięgania po papierosy i narkotyki zostały szczegółowo omówione w osobnym komunikacie⁴. Wynika z nich, że spożywanie alkoholu i palenie papierosów jest nieodłącznym elementem młodzieżowego stylu życia. Tylko co piąty ankietowany zadeklarował, że w ciągu ostatniego miesiąca poprzedzającego badanie ani razu nie pił alkoholu. Do regularnego palenia papierosów przyznaje się co czwarty uczeń szkoły ponadpodstawowej, a prawie co siódmy pali okazjonalnie. Co dziesiąty tegoroczny absolwent szkoły przyznaje się do zażywania narkotyków. Nic więc dziwnego, że 70% ankietowanych ma wśród swoich kolegów przynajmniej jednego, któremu można przypisać nadużywanie alkoholu, a co trzeci osobiście zna co najmniej jedną osobę sięgającą po narkotyki.

Tabela 3

w procentach

Czy w Twoim środowisku, wśród Twoich znajomych (kolegów/koleżanek) jest ktoś kto:	Tak, kilka osób		Tak, jedna, dwie osoby		Nie, nikt	
	IV '94	IV '96	IV '94	IV '96	IV '94	IV '96
- nadużywa alkoholu	43	43	32	27	25	31
- zażywa narkotyki lub inne środki odurzające	9	13	17	19	74	68

W ciągu ostatnich dwóch lat w środowisku uczniowskim nieco zawęził się krąg nadużywających alkohol (o 6 punktów procentowych) i powiększyło grono znajomych zażywających narkotyki (również o 6 punktów). W tym samym czasie picie i zażywanie środków odurzających wśród młodzieży pozostało na nie zmienionym poziomie. Być może zmieniły się w tym czasie kryteria oceny „nadużywania” alkoholu lub wzory jego konsumpcji. W ocenie zasięgu zjawiska alkoholizmu nie bez znaczenie jest też płynność kryteriów uzależnienia alkoholowego oraz zwyczajowe przyzwolenie na „umiarkowane picie”.

Jeśli chodzi o narkotyki, to być może wzrosła w tym czasie wiedza o narkomanii i narkomanach, a tym samym sięganie po tego rodzaju środki stało się czytelniejsze dla otoczenia.

⁴ Zob. komunikat CBOS „Młodzież a używki”, sierpień'96.

Ogólnie można powiedzieć, że bez względu na płeć, typ kończącej szkoły i pochodzenie społeczne największa część młodzieży ma w swoim otoczeniu kilka znajomych osób nadużywających alkoholu. Jednak najczęściej znajomość taką deklarują dzieci bezrobotnych (56%) oraz robotników niewykwalifikowanych (52%).

Narkomania jest przede wszystkim zjawiskiem wielkomiejskim. Do znajomości osób z tego środowiska przyznaje się dwie trzecie (66%) mieszkańców wielkich miast, przeciętnie co trzeci uczeń mieszkający w mieście średniej wielkości i 19% młodzieży wiejskiej. Uczniowie liceów ogólnokształcących znacznie częściej rozpoznają w swoim otoczeniu narkomanów niż badani z innych typów szkół. Z osobami zażywającymi narkotyki styka się ponad dwie piąte (43%) respondentów z „ogólniaków”, co trzeci uczeń technikum (34%) i zbliżony odsetek uczniów zawodówek (30%) oraz co czwarty uczęszczający do liceum zawodowego (25%).

Tabela 4

w procentach

Nижeј przedstawiamy listę zjawisk, które zdaniem wielu osób występują w środowisku młodzieżowym. Czy na podstawie własnych obserwacji i bezpośrednich kontaktów możesz powiedzieć, jakiej części młodzieży one dotyczą?	Większości		Znacznej części		Niewielkiej części		Tylko pojedynczych przypadków	
	IV '94	IV '96	IV '94	IV '96	IV '94	IV '96	IV '94	IV '96
Narkomania	4	7	23	18	39	35	34	40
Nadużywanie alkoholu	34	27	47	42	15	23	4	8
Palenie papierosów	57	48	37	39	5	10	1	3

Zdecydowana większość młodych ludzi (87%) jest przekonana, że przynajmniej znaczna część młodzieży dotknięta jest nałogiem palenia, jednakże dwa lata temu zjawisko to było oceniane jako jeszcze powszechniejsze (94%). Być może są to pierwsze symptomy skutków podejmowanej w Polsce kampanii antynikotynowej i propagowanej mody na niepalenie. Zmiany te nastąpiły jednakże tylko w sferze postrzegania zasięgu zjawiska, gdyż odsetek palaczy wśród młodzieży pozostał taki sam.

Opinie o zasięgu nałogu palenia są mało zróżnicowane społecznie. Jest to zresztą oczywiste wobec powszechności deklaracji dotyczących sięgania po papierosa przynajmniej sporadycznie. Uczniowie ze wszystkich typów szkół i środowisk społecznych są zgodni, że pali przynajmniej znaczna część młodzieży. Częściej od innych przypisują tę cechę większości rówieśników ci, którzy sami regularnie palą.

Zmieniło się również postrzeganie zasięgu nadużywania alkoholu przez środowisko młodzieżowe. Obecnie nastąpił spadek (o 12 punktów procentowych) opinii, że przynajmniej znaczna część młodych ludzi nadmiernie pije. Nadal jednak tylko co czwarty uczeń bagatelizuje skalę problemu alkoholowego wśród młodzieży. Większość (69%) wystawia rówieśnikom negatywną opinię, oceniając, że znaczna ich część przekracza społeczne normy picia. Nadużywanie alkoholu przez młodzież ostrzej postrzegają ci, którzy w swoim otoczeniu znają kilka osób nadmiernie pijących.

Opinie o nadużywaniu alkoholu są mało zróżnicowane środowiskowo. Zjawisko rozpowszechnienia pijaństwa wśród przynajmniej znacznej części młodzieży jednakowo postrzegają dziewczęta i chłopcy, uczniowie różnych typów szkół, wywodzący się z różnych środowisk społecznych. Poglądów na ten temat nie różnicuje także miejsce zamieszkania ankietowanych, ich stosunek do praktyk religijnych czy oceny uzyskiwane w szkole. Nieco krytyczniej oceniają zasięg alkoholizmu młodocianych (alkoholu nadużywa większość młodzieży) uczniowie zasadniczych szkół zawodowych oraz osoby wychowujące się w rodzinach o niższym statusie społecznym (dzieci rodziców niżej wykształconych, bezrobotnych) i ekonomicznym. Ogólnie jednak można skonstatować, że zjawisko nadużywania alkoholu jest postrzegane przez uczniów z różnych środowisk jako rozpowszechniony element młodzieżowego stylu życia.

Nie zmieniły się zasadniczo opinie o zasięgu narkomanii wśród młodzieży. Nadal co czwarty uczeń (25%) jest skłonny uznać znaczne jej rozpowszechnienie. Opinia o zasięgu zjawiska wyraźnie jest formułowana z własnej perspektywy poznawczej. Ponad połowa zażywających narkotyki jest zdania, że uzależniona jest przynajmniej znaczna część młodzieży. Częściej od innych (35%) wyrażają taką opinię również ci, którzy stykają się z uzależnieniem wśród swoich znajomych.

Znaczne rozpowszechnienie narkomanii wśród młodzieży najczęściej deklarują uczniowie z wielkich miast (36%) oraz osoby nie uczestniczące w praktykach religijnych (37%). Natomiast wyraźnie marginalizują to zjawisko mieszkańcy wsi i dzieci rolników. Potwierdza to tezę, że narkomania jest przede wszystkim zjawiskiem wielkomiejskim.

OBYCZAJOWOŚĆ, PROBLEMY ŻYCIOWE

Uczniowie wypowiedzieli się również na temat kontaktów seksualnych wśród swoich rówieśników. Ponad dwie piąte ankietowanych (44%) przyznało, że inicjację seksualną ma już za sobą, a co dziewiąty (11%) stwierdził, iż regularnie utrzymuje stosunki płciowe. Co piąty uczeń jest zdania, że ludzie powinni mieć pierwsze kontakty seksualne dopiero po ślubie. Większość (64%) uważa, że nie ma w tym nic złego, jeśli kochający się ludzie prowadzą normalne życie seksualne, mimo braku formalnego związku. Co trzeci badany traktuje seks instrumentalnie, wyłącznie jako źródło przyjemnych doznań. Można więc powiedzieć, że ta strona dorosłego życia jest udziałem znacznej części młodzieży, chociaż jednocześnie trzeba zaznaczyć, że mniej więcej co piąty uczeń nie ma wyrobionej opinii w tej kwestii⁵.

Z przytoczonych danych wynika, że większość młodzieży wykazuje dużą tolerancję wobec przedmałżeńskiego życia seksualnego, jednak pod warunkiem, że partnerów łączy uczucie. Można przypuszczać, że ten warunek oraz wierność wobec partnera stanowi cienką granicę między społecznym przyzwoleniem na przedmałżeńskie kontakty seksualne i uznaniem ich za zjawisko normalne a tym, co oceniane jest pejoratywnie jako zbyt swoboda seksualna.

Sama młodzież jest wyraźnie podzielona w postrzeganiu własnej grupy ze względu na skalę powszechności zjawiska zbyt dużej swobody w tej dziedzinie. Połowa uczniów (51%) przypisuje tę cechę co najmniej znacznej części rówieśników, a pozostali - nieznacznej części młodzieży (33%) lub wręcz jednostkom (16%).

Postrzeżenie tego zjawiska nie zmieniło się w porównaniu z pomiarem sprzed dwóch lat.

Tabela 5

w procentach

Nижe przedstawiamy listę zjawisk, które zdaniem wielu osób występują w środowisku młodzieżowym. Czy na podstawie własnych obserwacji i bezpośrednich kontaktów możesz powiedzieć, jakiej części młodzieży one dotyczą?	Większości		Znacznej części		Niewielkiej części		Tylko pojedynczych przypadków	
	IV '94	IV '96	IV '94	IV '96	IV '94	IV '96	IV '94	IV '96
Zbyt swoboda seksualna	17	15	36	36	33	33	14	16
Chuligaństwo, wandalizm	19	15	34	31	31	31	16	23
Przestępczość	b.d.	10	b.d.	25	b.d.	33	b.d.	32

⁵ Zob. komunikat CBOS „Postawy młodzieży wobec kontaktów seksualnych”, listopad '96.

Płeć - inaczej niż dwa lata temu - nie różnicuje oceny tego zjawiska wśród rówieśników. Najostrzej oceniają swobodę seksualną własnej grupy rówieśniczej uczniowie zasadniczych szkół zawodowych - co piąty (20%) z nich jest przekonany o powszechności tego zjawiska wśród młodzieży. Z taką opinią zgadza się 8% licealistów, którzy jednocześnie w największym stopniu marginalizują problem do pojedynczych przypadków (21%).

Opinie młodzieży o upowszechnieniu swobody seksualnej wśród rówieśników - poza uwarunkowaniem środowiskowym ze względu na typ kończącej szkoły - są w zasadzie mało zróżnicowane społecznie. Nie różnicują ich także osobiste poglądy dotyczące kontaktów seksualnych.

Jeśli chodzi o zjawisko wandalizmu i chuligaństwa wśród młodzieży, to można odnotować, że wizerunek własnej grupy w ocenach uczniów nieco się poprawił. Mniej ankietowanych jest skłonnych uznać przejawy tych cech za występujące powszechnie lub odnoszące się do znacznej części środowisk młodzieżowych, częściej pojawiają się opinie, że są to pojedyncze przypadki.

Zachowania chuligańskie i wandalizm postrzegają u większości swoich rówieśników przede wszystkim uczniowie zasadniczych szkół zawodowych (23%), mieszkańcy miast liczących od 100 do 500 tys. ludności (23%) oraz dzieci bezrobotnych (22%). Nieco częściej niż pozostali przypisują to większości młodzieży również dzieci zamożnych rodziców (20%) prywatnych przedsiębiorców (20%) oraz uczniowie identyfikujący się z lewicą (20%) i nie uczestniczący w praktykach religijnych (20%).

Co trzeci uczeń (32%) liceum ogólnokształcącego oraz co trzecie dziecko rolnika (33%) bagatelizuje patologiczne zachowania rówieśników, marginalizując ich występowanie do pojedynczych przypadków. Taki rozkład opinii wynika prawdopodobnie z osobistej perspektywy poznawczej.

Jedna trzecia uczniów uważa, że przestępczość wśród młodzieży jest zjawiskiem rzadkim. Co trzeci też jest skłonny przyznać, że wprawdzie zjawisko to istnieje, ale swym zasięgiem obejmuje niewielką część młodych ludzi. Jedna czwarta ankietowany obarcza znaczną część młodzieży przypadkami wchodzenia w konflikt z prawem, a co dziesiąty uczeń uznaje to zjawisko za powszechne wśród rówieśników.

Dziewczęta (37%) częściej niż chłopcy (29%) są zdania, że przestępczość młodzieży jest zjawiskiem występującym sporadycznie. Znacznie częściej niż uczniowie innych typów szkół taką opinię deklarują licealiści (40%), dzieci rolników (39%) oraz urzędników niższego szczebla (39%).

Przestępczość wśród większości młodzieży najczęściej postrzegają uczniowie zawodówek (16%), mieszkańcy dużych (ale nie największych) miast (16%) oraz dzieci bezrobotnych (20%). Są to uczniowie z tych samych środowisk, w których najostrej postrzegany jest zasięg chuligaństwa i wandalizmu.

Blisko co trzeci uczeń (31%) zna przynajmniej jedną lub dwie osoby, które uciekały z domu, a prawie co czwarty (23%) zna przynajmniej jedną osobę, która popełniła lub usiłowała popełnić samobójstwo. Trudno więc uznać ten sposób rozwiązywania problemów życiowych przez młodzież za zjawisko marginalne. W porównywanym okresie skala omawianych zjawisk pozostała bez zmian.

Tabela 6 w procentach

Czy w Twoim środowisku, wśród Twoich znajomych (kolegów/koleżanek) jest ktoś kto:	Tak, kilka osób		Tak, jedna, dwie osoby		Nie, nikt	
	IV '94	IV '96	IV '94	IV '96	IV '94	IV '96
- uciekał z domu	7	8	27	23	66	69
- próbował popełnić lub popełnił samobójstwo	3	4	20	19	77	77

Uciekinierów z domu częściej znają licealiści niż uczniowie innych typów szkół. O przypadkach ucieczek wśród znajomych i kolegów mówią częściej uczniowie z rodzin zamożnych i wykształconych niż ci z rodzin uboższych i nisko wykształconych, częściej badani z miast niż wsi, częściej też uczniowie nie uczestniczący w praktykach religijnych niż ich praktykujący koledzy. Najrzadziej zdarzają się ucieczki z domu w środowisku dzieci rolników, uczniów mieszkających na wsi oraz uczęszczających do techników. Można więc ogólnie powiedzieć, że w najbliższym otoczeniu licealistów, uczniów pochodzących z rodzin o wyższym statusie społecznym i materialnym oraz mieszkających w mieście częściej niż w innych środowiskach zdarzają się ucieczki z domu. Trudno jednak wnioskować na tej podstawie o uwarunkowaniach takich zachowań, ponieważ pytamy tylko o postrzeganie skali

zjawiska wśród młodzieży, a nie o opinie ankietowanych o tym sposobie rozwiązywania problemów lub o postawy wobec uciekających.

W środowisku prawie co czwartego ucznia szkoły ponadpodstawowej zdarzyła się próba samobójstwa. Częściej zetknęli się z tym problemem uczniowie liceów: ogólnokształcącego (28%) i zawodowego (30%) niż techników (19%) i zawodówek (20%). Zatem młodzież z tych środowisk w większym stopniu jest skłonna nie tylko do ucieczek z domu, ale także do drastyczniejszych form protestu wobec problemów życiowych.

Ogólnie można skonstatować, że młodzi ludzie uczący się w zasadniczych szkołach zawodowych, pochodzących z rodzin o niskim statusie materialnym i społecznym częściej niż ich rówieśnicy spotykają się na co dzień z agresją skierowaną przeciw społeczeństwu, wyrażającą się w aktach przemocy, wandalizmu, łamaniu prawa. Natomiast w środowisku młodzieży z rodzin o wysokim statusie materialnym i społecznym, licealistów, a także osób nie uczestniczących w praktykach religijnych rozwiązywanie konfliktów i problemów życiowych częściej niż w innych grupach następuje przez skierowanie agresji przeciw sobie lub przez ucieczkę od rzeczywistości (narkotyki, ucieczki, samobójstwa).

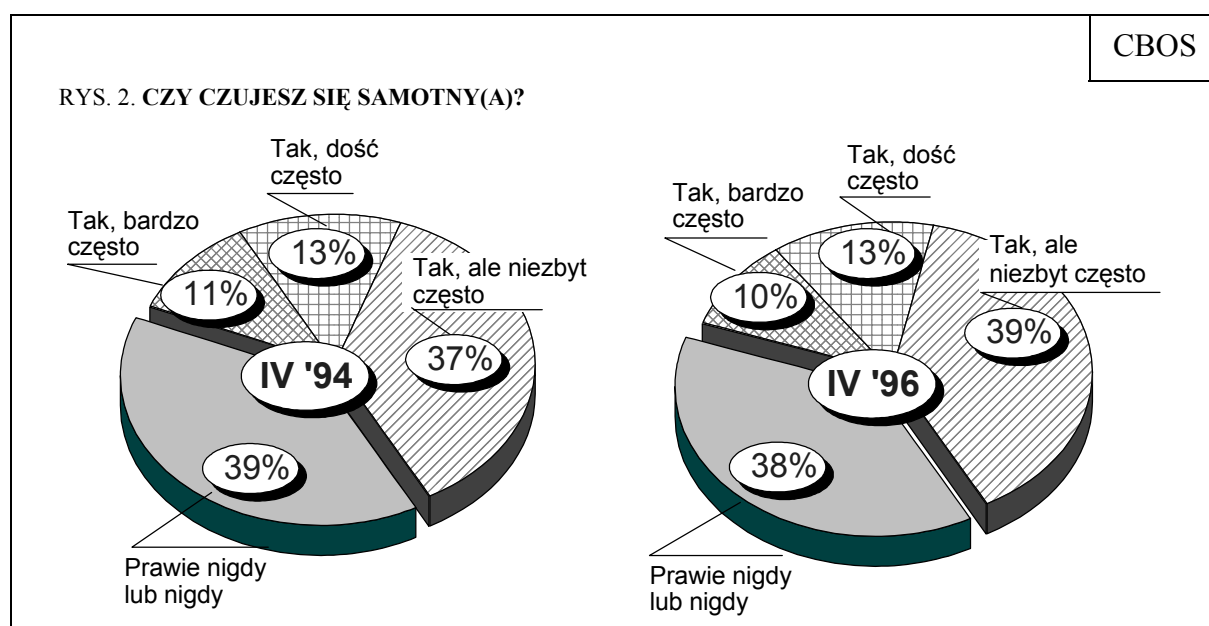
POCZUCIE OSAMOTNIENIA I STOPIEŃ ZADOWOLENIA Z ŻYCIA

O tegorocznych absolwentach szkół ponadpodstawowych można powiedzieć, że większość z nich ma poczucie podmiotowości, jest przekonana o zależności ich życiowego sukcesu od nich samych (76%) oraz o tym, że czeka ich lepsze życie niż to, które przypadło w udziale pokoleniu ich rodziców (55%). Jednocześnie krytycznie oceniają oni sytuację w kraju, wyrażając opinię, że otaczająca ich rzeczywistość powoduje raczej zniechęcenie i rezygnację (48%) niż chęć do działania (17%)⁶.

W tych stwierdzeniach, pozornie sprzecznych, kryje się właściwy młodym ludziom radykalizm ocen i bezkompromisowy sposób postrzegania świata, w którym obok wiary we własne siły jest miejsce na duży krytycyzm wobec świata dorosłych. Te i inne młodzieńcze

⁶ Poczucie podmiotowości i ocena szans życiowych zostały szerzej omówione w cytowanym wyżej komunikacie CBOS „Plany, dążenia i aspiracje młodzieży”.

właściwości: krytycyzm, radykalizm, brak dystansu do rzeczywistej wagi problemów życiowych, uleganie chwilowym emocjom, ostrość formułowanych sądów, należy mieć na uwadze przy omawianiu poczucia samotności i stopnia zadowolenia z życia. Mimo zastrzeżenia, że młodemu człowiekowi w jednej chwili może się zawalić świat z powodu pały z matematyki lub nieporozumień z dziewczyną, nie ulega wątpliwości, że poczucie osamotnienia i stopień zadowolenia z życia są wskaźnikiem kondycji psychospołecznej, definiowanej jako zdolności adaptacyjne w środowisku społecznym i umiejętności radzenia sobie z problemami.

Podobnie jak dwa lata temu, o poczuciu osamotnienia na co dzień (bardzo często i dość często łącznie) mówi prawie co czwarty młody człowiek. Pozostałym uczniom uczucie to jest obce (38%) bądź doświadczają go niezbyt często (39%).

Samotność częściej doskwiera dziewczętom (27%) niż chłopcom (19%), znacznie częściej młodzieży z rodzin ubogich (33%) niż zamożnych (13%). Poczucie samotności deklaruje co trzeci licealista (32%), co trzecie dziecko bezrobotnego (35%) oraz co trzeci uczeń (32%) pochodzący z inteligentnego domu (kadry kierowniczej i inteligencji).

Uczucie samotności jest obce przede wszystkim uczniom techników (43%), mieszkańcom wielkich miast (48%), młodzieży z rodzin zamożnych (49%). Można więc powiedzieć, że oprócz nieuchwytnych czynników osobowościowych poczuciu samotności

sprzyja zła sytuacja materialna rodziny, a zwłaszcza bezrobocie ojca. Duże miasto i dobre warunki finansowe rodziny wyraźnie ułatwiają integrację z otoczeniem, a tym samym wskazują na umiejętności adaptacyjne.

Można też zauważyć, że poczucie samotności u dzieci wiąże się z pełnieniem przez rodziców funkcji kierowniczych. Być może zapracowani rodzice nie mają czasu, aby zapewnić dzieciom komfort poczucia więzi i integracji rodzinnej. Znaczenie tych więzi dla kondycji psychicznej młodego człowieka zdaje się potwierdzać fakt, że uczniowie, którym nie układają się stosunki z ojcem, ponad dwukrotnie częściej deklarują poczucie samotności (36%) niż oceniający te stosunki jako dobre (16%). Przypomnijmy, że chociaż ojciec rzadziej niż matka jest wymieniany jako partner w dyskusjach oraz osoba, na którą można liczyć, to młodzieży zależy na jego uznaniu, a jego autorytet jest tym silniej akcentowany, im lepsza jest sytuacja materialna rodziny⁷. Ta zależność może wyjaśniać stosunkowo duże poczucie osamotnienia (jako wskaźnik poczucia upośledzenia czy przygnębienia) wśród dzieci bezrobotnych.

Deklarowane poczucie samotności nie wykazuje związku z oceną stosunków z kolegami, które większość młodzieży (79%) ocenia jako dobre. Może to oznaczać, że dla kondycji młodego człowieka więzi rodzinne mają większe, silniejsze znaczenie w ocenie własnego miejsca wśród ludzi niż stosunki z kolegami, z którymi wprawdzie częściej spędza czas, ale u których rzadko szuka wsparcia i autorytetu.

Osamotnienie nie wykazuje związku z oceną stosunków z matką, z którą zresztą większość młodzieży osiąga porozumienie i od której otrzymuje moralne wsparcie w potrzebie.

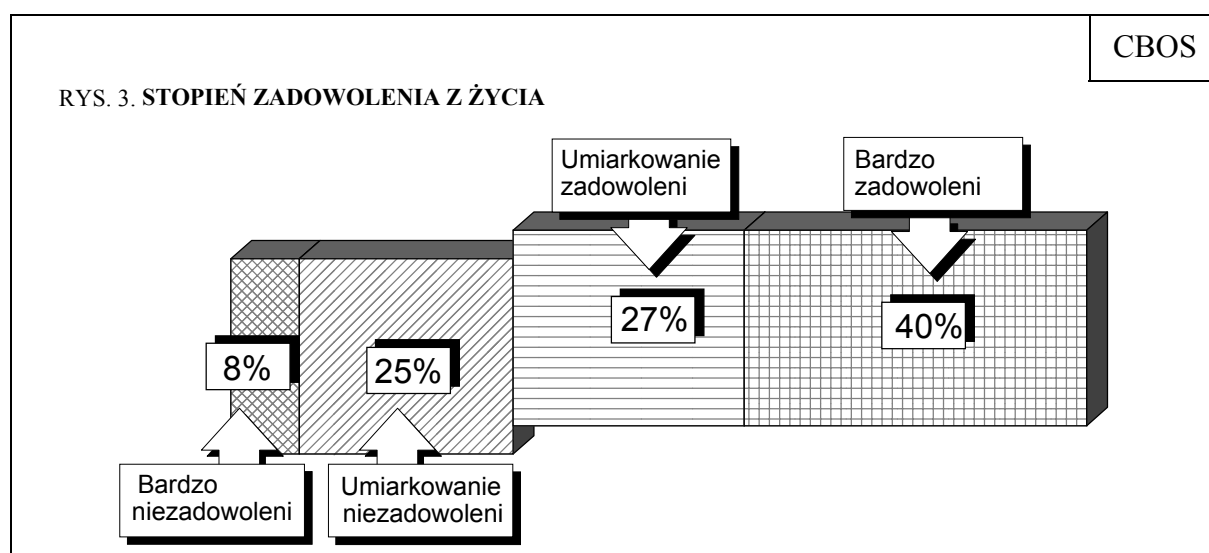
Samotność nie wykazuje również związku z wiarą we własne siły i możliwością pokierowania własnym losem („sukces w życiu zależy tylko ode mnie” i „jesteśmy pokoleniem, przed którym stoi szansa na lepsze życie niż mieli nasi rodzice”). Inaczej mówiąc, nie wykazuje związku z oceną rzeczywistości czy oceną własnych szans na

⁷ Zob. komunikat CBOS „Dom rodzinny, rodzice, rówieśnicy w opiniach młodego pokolenia Polaków”, lipiec '96.

przyszłość. Nie można więc powiedzieć, że samotność wykazuje związek z przyjmowaniem pesymistycznych postaw wobec życia i przyszłości. Nie wpływa również na postrzeganie stosunku młodzieży do problemów innych ludzi.

Poczuciu samotności sprzyja niewątpliwie zła kondycja finansowa rodziny. Oprócz stanu emocjonalnego spowodowanego poczuciem upośledzenia materialnego, brak pieniędzy może też mieć konkretny wymiar społeczny. Młodzież z rodzin ubogich częściej niż jej zamożniejsi koledzy odczuwa niezaspokojenie potrzeb emocjonalnych i brak oparcia w rodzinie. Niewykluczone też, że młodzież z ubogich rodzin ma ograniczone możliwości uczestniczenia w życiu towarzyskim, zwłaszcza w tych jego formach, które wiążą się z wydatkami, co w konsekwencji może prowadzić do braku zaspokojenia potrzeby afiliacji.

Ankietowani oceniali również stopień zadowolenia ze swego życia według 10-stopniowej skali, na której „1” oznaczała „jestem bardzo niezadowolony ze swojego życia”, a „10” - „jestem bardzo zadowolony ze swojego życia”. Z odpowiedzi ulokowanych blisko skrajnych końców skali (stopnie 1-3 i 8-10 z zakresu skali) wyodrębniliśmy dwie grupy: wyraźnie niezadowolonych (8%) i wyraźnie zadowolonych (40%). Przestrzeń między nimi wypełniają odpowiedzi tych, którzy lokują się wokół środka skali zadowolenia (52%), po obu jej stronach.

Jakkolwiek większość młodzieży jest zadowolona ze swego losu (67%), to na uwagę zasługuje fakt, że co trzeci młody człowiek (33%) ocenia swoje życie bez entuzjazmu.

Stopień zadowolenia z tego, co niesie życie, wyraźnie współwystępuje z oceną warunków materialnych rodziny. Brak zadowolenia z życia deklaruje połowa (49%) uczniów wychowujących się w trudnych warunkach. Dla porównania - taką opinię deklaruje 18% uczniów oceniających swoje warunki finansowe jako dobre lub bardzo dobre. Ogólnie można stwierdzić, że im lepsza kondycja ekonomiczna rodziny, tym częściej młodzi ludzie deklarują afirmacyjny stosunek do życia. Najczęściej są to uczniowie z rodzin dobrze i bardzo dobrze sytuowanych (82%) oraz dzieci prywatnych przedsiębiorców (86%).

Większymi niż inni pesymistami w subiektywnej ocenie swego życia są uczniowie zasadniczych szkół zawodowych (37% niezadowolonych wobec 28% niezadowolonych licealistów). Być może wynika to nie tylko z obecnego położenia materialnego tej młodzieży, ale jest związane również z postrzeganiem własnych perspektyw zawodowych w przyszłości.

Związek nastawienia do życia z oceną warunków materialnych potwierdzają średnie oceny stopnia zadowolenia z życia. W 10-stopniowej skali średnia ocena zadowolenia w całej badanej zbiorowości wynosi 6.6, odpowiada więc mniej więcej umiarkowanemu zadowoleniu („raczej zadowolony”).

		CBOS
Ocena warunków materialnych rodziny		Średnia ocena stopnia zadowolenia z życia ⁸
Złe		5.5
Średnie, przeciętne		6.5
Dość dobre		7.0
Dobre i bardzo dobre		7.6

Zadowolenie z życia wykazuje także związek z osobistymi osiągnięciami w nauce. Uczniowie dwójkowi i trójkowi deklarują niższy średni stopień zadowolenia z życia niż ich lepiej uczący się koledzy (istotność statystyczną różnic między średnimi określono za pomocą analizy wariancji).

Stopień zadowolenia z życia nie wykazuje związku ani z deklarowanym zaufaniem społecznym, ani z orientacją życiową na wartości materialne bądź społeczne. Wykazuje

⁸ Różnice między średnimi w grupach są istotne statystycznie.

natomiast związek z oceną własnych szans życiowych i poczuciem własnej podmiotowości. Osoby bardzo zadowolone z życia znacznie częściej wybierają opinię: „Jesteśmy pokoleniem, przed którym stoi szansa na lepsze życie niż mieli ich rodzice” (64%) niż tę, że obecna młodzież jest „kolejnym straconym pokoleniem” (12%). Im większy stopień zadowolenia z życia, tym większy odsetek młodych ludzi wyraża przekonanie, że sukces w życiu zależy przede wszystkim od nich. Trzeba jednak dodać, że taką opinię deklaruje również większość (61%) osób niezadowolonych ze swego losu. Inaczej mówiąc, większość młodzieży, bez względu na stan emocjonalny ma poczucie podmiotowości i odpowiedzialności za własne życie.

Młodzież deklarująca zdecydowanie afirmacyjny stosunek do życia częściej niż osoby niezadowolone mówi, iż nigdy nie odczuwa samotności. Trudno jest ustalić kierunek zależności: czy poczucie samotności powoduje niezadowolenie z życia czy też odwrotnie - brak afirmacji życia powoduje brak poczucia afiliacji z rodziną i rówieśnikami. W tym przypadku należy raczej mówić o współwystępowaniu cech niż ich wzajemnym wpływie. Natomiast związek poczucia osamotnienia i stopnia zadowolenia z życia z położeniem materialnym młodzieży sugeruje, że warunki finansowe rodziny wykazują związek z kondycją młodego człowieka i jego stosunkiem do otoczenia.

Podsumowując można stwierdzić, że od ostatniego sondażu zasadniczo nie zmieniły się postawy młodzieży wobec wartości życiowych. Podobnie jak dwa lata temu, połowa badanych uczniów uważa, że w życiu liczą się przede wszystkim ludzie i ich sprawy, a co czwarty młody człowiek za najważniejsze uznaje wartości materialne.

Nie zmieniły się też oceny dotyczące postrzegania znieczulicy społecznej wśród młodych ludzi. Wyraźnie natomiast spadło (o 10 punktów procentowych) przekonanie o panującym w środowisku młodzieżowym kulcie pieniądza.

Obecnie znacznie mniej młodych respondentów (spadek o 12 punktów procentowych) ocenia, że nadmierne picie dotyczy przynajmniej znacznej części rówieśników. Nie zmieniły się opinie o zasięgu narkomanii i zbyt dużej swobodzie seksualnej wśród młodzieży.

Nieco poprawił się wizerunek własnej grupy rówieśniczej, jeśli chodzi o zjawisko chuligaństwa i aktów wandalizmu.

KTO TY JESTEŚ...?

Wszelkiego rodzaju autoidentyfikacje, nawet dokonywane na poziomie czysto werbalnym, są znaczącym wskaźnikiem poczucia tożsamości młodych ludzi. W celu uzyskania orientacji w strukturze samoidentyfikacji pokolenia młodych Polaków zastosowaliśmy formę pytania zwaną testem nie dokończonych zdań, która umożliwia całkowitą spontaniczność wypowiedzi. Zadaniem badanych było dokończenie zdania rozpoczynającego się od czasownika „Jestem...” Tego rodzaju wypowiedzi mogą nam sporo powiedzieć o dominującym (jednostkowym lub społecznym) układzie tożsamości, a także o preferowanych wartościach. W wymiarze społecznym mogą wskazać na rangę rozmaitych grup odniesienia lub na stopień utożsamiania się z różnymi rolami społecznymi.

Uzyskane odpowiedzi można sklasyfikować w trzy ogólne kategorie. Pierwsza, prezentowana w tabeli 7, zawiera odpowiedzi będące typową autoidentyfikacją, oddającą stan poczucia tożsamości. Drugą grupę tworzą wypowiedzi będące *de facto* krótkimi opisowymi autocharakterystykami, przez które badani odpowiedzieli nie tyle na pytanie: „kim jestem”, ile raczej: „jaki jestem”. Trzecią dającą się wyodrębnić kategorią odpowiedzi są relacje opisowe dotyczące na ogół krótkotrwałego stanu psychicznego lub fizycznego.

Tabela 7

w procentach

<i>Dokończ zdanie: „Jestem...”</i>	
Człowiekiem	13
Uczniem	8
Polakiem	5
Kobietą/mężczyzną/dziewczyną/chłopakiem	3
Wypowiedzi z odwołaniem się do własnych zainteresowań, posiadanego hobby (np. „jestem wędkarzem”, „muzykiem” itp.)	3
Identyfikacje z odwołaniem się do młodego wieku, akcentujące przynależność do młodego pokolenia	2
Wypowiedzi z odwołaniem się do przyszłych ról społecznych lub zawodowych (np. „jestem przyszłym inżynierem”)	1
Charakterystyki opisowe	
Korzystna charakterystyka własnej osoby	23
Niekorzystna charakterystyka własnej osoby	8
Opisy o zabarwieniu neutralnym	5
Relacje dotyczące krótkiego horyzontu czasowego	
Stany pozytywne - „jestem szczęśliwy”, „zadowolony z życia” itp.	10
Stany negatywne - „jestem nieszczęśliwy, mam wszystkiego dosyć”	3
Stany fizyczne	1
Inne odpowiedzi	3
Brak odpowiedzi	12

Prezentowane wyżej wyniki świadczą, iż autoidentyfikacje mające charakter opisu tożsamości nie zaliczały się do najczęstszych. W sumie tego typu odpowiedzi udzieliło 35% ankietowanej młodzieży. Natomiast większość stanowiły odpowiedzi opisowe - zawierające charakterystyki własnej osoby bądź opisujące aktualny stan ducha. Może to świadczyć o tym, że młodzi ludzie nie bardzo chcą korzystać z gotowych, łatwo nasuwających się odpowiedzi na pytanie o to, kim są.

Można sądzić, że po postawieniu pytania „Kim jesteś...” niemal odruchem językowym niegdysiejszego Polaka, wychowanego na poezji Władysława Bełzy, była właśnie taka odpowiedź: - „Polakiem”. Jest znamienne, że w obecnym pokoleniu absolwentów szkół ponadpodstawowych najczęściej (13%) padało stwierdzenie: „Jestem człowiekiem”. O dominacji tożsamości narodowej można mówić tylko w przypadku co dwudziestego z badanych młodych ludzi. Część ankietowanych (8%) jako główną oś swojej tożsamości wskazała obecną rolę społeczną, czyli status ucznia. Niewielu natomiast utożsamiało się przede wszystkim ze swoją płcią, a bardzo nieliczni akcentowali głównie swą tożsamość pokoleniową - przynależność do młodego pokolenia czy po prostu młody wiek. Odpowiedzi typu „jestem młodym człowiekiem, nastolatką” itp. stanowiły zaledwie 2% wszystkich wypowiedzi.

Tylko nieliczni uczniowie określali się także przez rodzaj uprawianego hobby czy - wydawałoby się tak istotny dla dzisiejszej młodzieży - rodzaj upodobań muzycznych. Jako o „diskomanach”, „rokowcach” czy sympatykach innych nurtów mówił o sobie zaledwie 1% badanych.

W wypowiedziach będących rodzajem autocharakterystyki zdecydowanie dominowały opisy pozytywne. Korzystny obraz własnej osoby przedstawiał niemal co czwarty respondent koncentrując się na wyliczaniu własnych zalet bądź przedstawiając zgeneralizowaną ocenę w rodzaju: „*Jestem w porządku facet*”, „*Jestem fajną dziewczyną*”, „*Jestem na luzie*”, „*Jestem ktoś*” itp. Jednak dla sporej części młodych ludzi (8%) odpowiedź na powyższe pytanie była, jak się wydaje, okazją do swego rodzaju ekspiacji - wytykania sobie własnych wad i niedoskonałości. W stosunkowo znacznej części tych wypowiedzi obecne były też konstatacje własnego poczucia zagubienia czy alienacji (5% wszystkich odpowiedzi).

Wśród relacji oddających aktualne stany emocjonalne również dominowały odpowiedzi pozytywne. Do najczęstszych należały tu konstatacje typu: „Jestem szczęśliwy”, „Jestem zadowolony z życia”, „Jestem zakochany”. Tego rodzaju odpowiedzi udzieliła łącznie jedna dziesiąta wszystkich ankietowanych. Tylko mniej niż co dwudziesty uczeń dał w tym kontekście wyraz złego samopoczucia, mówiąc: „*Jestem nieszczęśliwy*”, „*Jestem niezadowolony, mam wszystkiego dosyć*” itp.

GRUPY ODNIESIENIA

Sposobem samookreślenia, zdefiniowania własnej osoby jest dla wielu młodych ludzi sympatyzowanie czy też pełna identyfikacja z pewnymi wyrazistymi - zazwyczaj subkulturowymi - grupami. Taki sposób określania własnej tożsamości często także jednocześnie wiąże się z negacją innych grup.

W celu odtworzenia mapy autoidentyfikacji uczniów ostatnich klas szkół ponadpodstawowych przedstawiono im listę 21 różnorodnych grup młodzieży - mniej lub bardziej sformalizowanych - z prośbą, by określili swój stosunek do każdej z nich.

Tabela 8

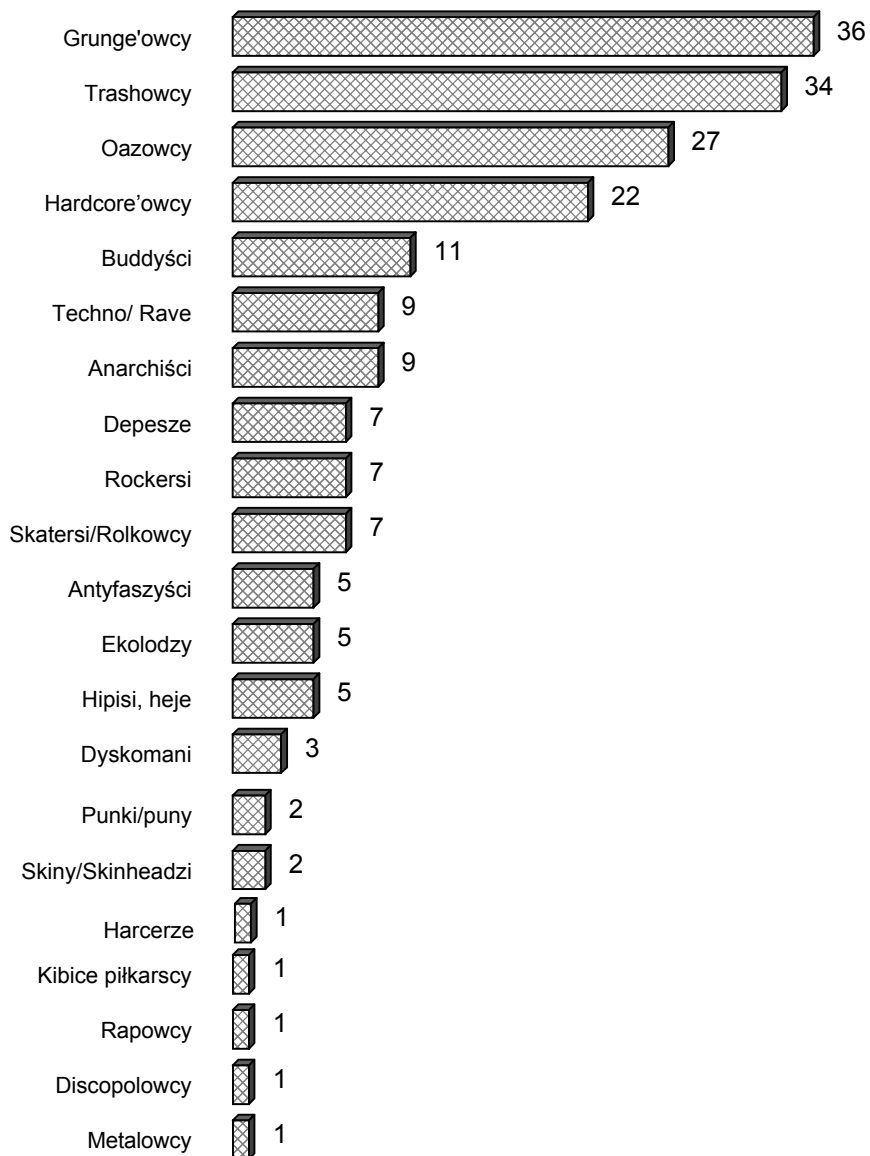
w procentach

Jaki jest Twój stosunek do każdej z wymienionych niżej grup?	Są mi bliscy	Są mi obojętni	Nie lubię ich	Nie słyszałem o nich
Ekolodzy	33	54	7	5
Dyskomani	26	48	23	3
Techno/ Rave	25	51	15	9
Kibice piłkarscy	25	57	17	1
Rapowcy	22	58	19	1
Harcerze	21	68	10	1
Antyfaszyści	19	48	28	5
Discopolowcy	16	46	37	1
Rockersi	14	53	25	7
Hardcore'owcy	13	47	18	22
Metalowcy	12	48	39	1
Oazowcy	12	50	11	27
Grunge'owcy	10	41	12	36
Skatersi/Rolkowcy	8	63	22	7
Hipisi, heje	7	47	41	5
Punki/puny	7	37	54	2
Trashowcy	7	44	16	34
Anarchiści	6	44	41	9
Depesze	4	55	34	7
Buddyści	3	71	15	11
Skinny/Skinheadzi	3	27	68	2

Spośród przedstawionych grup najbardziej znani badanym są *kibice piłkarscy*, *rapowcy*, *harcerze*, *discopolowcy* oraz *metalowcy*, natomiast najmniej znani są *grunge'owcy* i *trashowcy*. Warto też zwrócić uwagę, iż ponad jedna czwarta ankietowanych nie słyszała dotąd o grupach *oazowych*.

CBOS

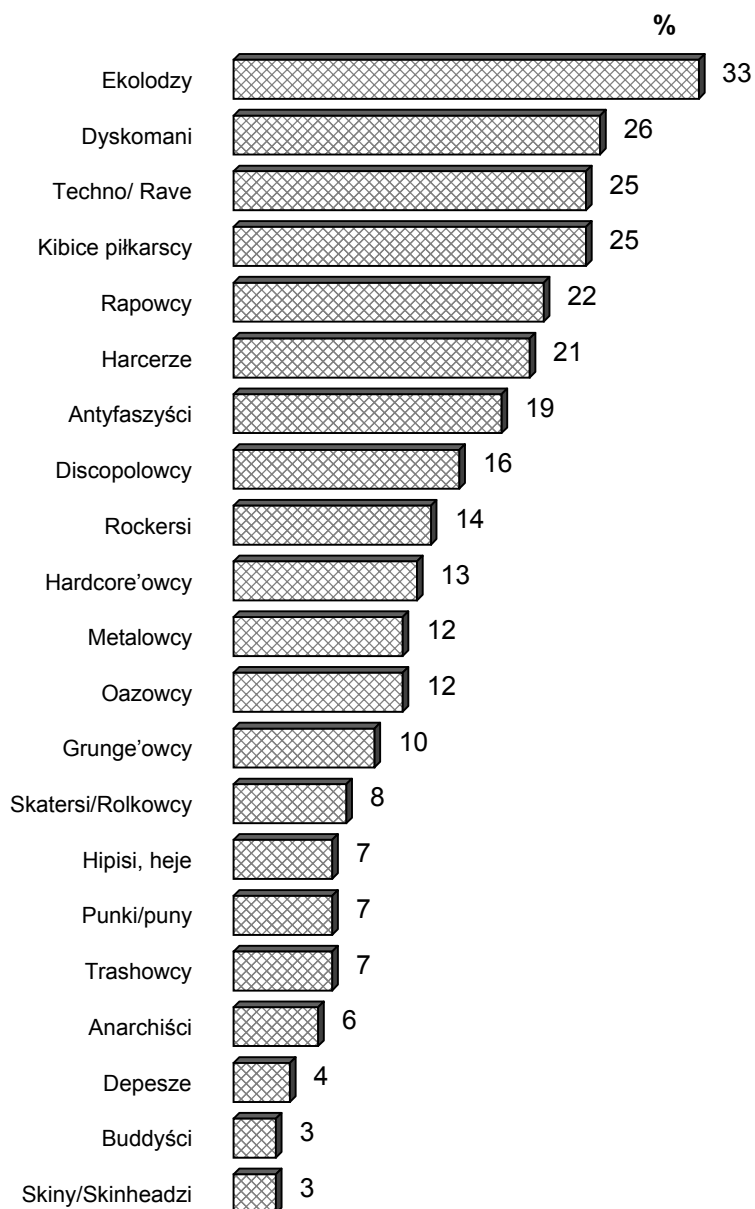
RYS. 4. ODSETEK BADANYCH DEKLARUJĄCYCH NIEZNAJOMOŚĆ POSZCZEGÓLNYCH GRUP

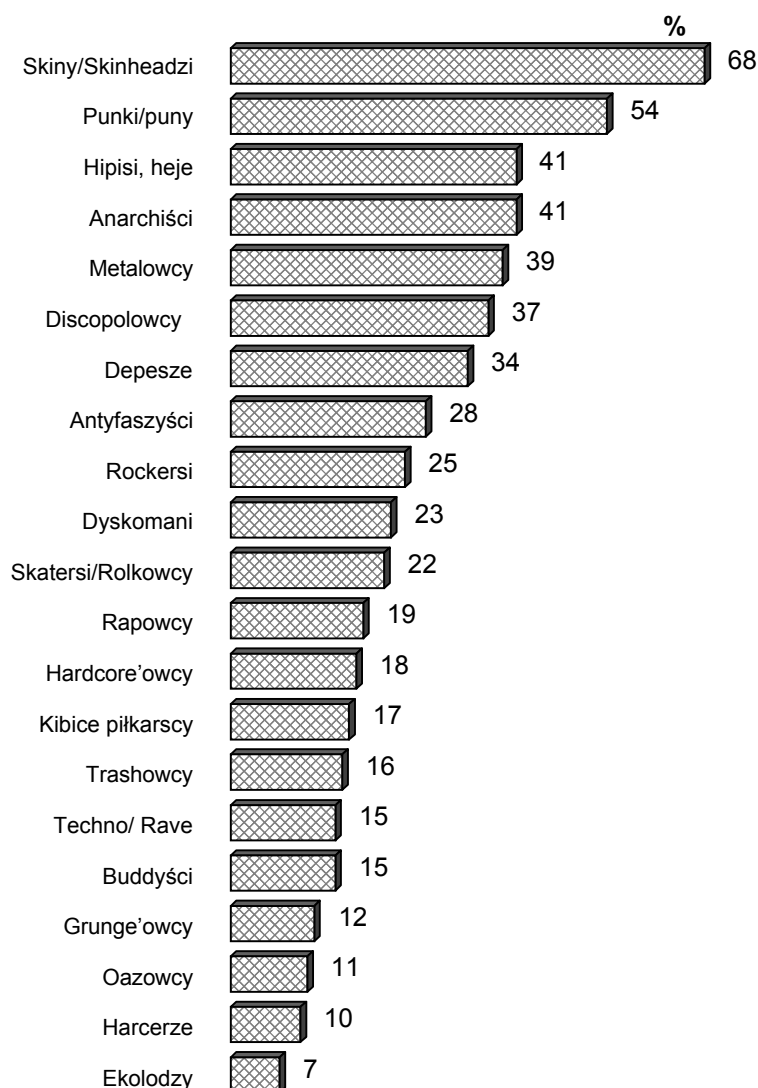
Najwięcej sympatyków wśród uczniów ostatnich klas szkół ponadpodstawowych mają *ekolodzy*, *dyskomani*, zwolennicy subkultury *techno/rave* oraz *kibice piłkarscy*. Sporadycznie natomiast deklarowano poczucie bliskości ze *skinheadami*, *buddystami* i *depeszami*.

CBOS

RYS. 5. DEKLARACJE SYMPATII DLA POSZCZEGÓLNYCH GRUP MŁODZIEŻOWYCH

RYS. 6. DEKLARACJE BRAKU SYMPATII DLA POSZCZEGÓLNYCH GRUP MŁODZIEŻOWYCH

Warto zwrócić uwagę, iż większość z 21 przedstawionych respondentom grup młodzieży częściej wzbudza ich niechęć niż sympatię, niezależnie od tego, czy ideologii tych grup można przypisywać wartości pozytywne czy też negatywne.

Niechęć u zdecydowanej większości badanych wzbudzają *skinheadzi*. W stosunku do tej subkultury najwięcej osób wybrało odpowiedź „nie lubię ich”, jednocześnie żadna z wymienionych grup nie ma tak znacznej przewagi przeciwników nad sympatykami (różnica 65 punktów procentowych). Niechęć do skinheadów najczęściej wyrażają respondenci mieszkający w miastach liczących powyżej 500 tys. ludności (76%), uczniowie liceów ogólnokształcących (74%) oraz młodzież deklarująca lewicowe poglądy polityczne (74%).

Warto też zwrócić uwagę, iż częstość deklarowania niechęci do skinów rośnie wraz z poziomem wykształcenia rodziców respondentów. W konsekwencji cztery piąte osób, których ojciec legitymuje się wyższym wykształceniem (80%) i trzy czwarte dzieci podobnie wykształconych matek (75%) deklaruje brak sympatii do skinów

Najmniej przeciwników wśród ankietowanych mają *ekolodzy*. Oni też na tle wszystkich przedstawionych badanych grup mają najkorzystniejszy bilans zwolenników i przeciwników (przewaga zwolenników - 26 punktów procentowych).

Podsumowując można powiedzieć, iż tożsamość pokolenia młodych Polaków wchodzących w dorosłość bardziej określa niechęć do skinheadów i - w dużo mniejszym stopniu - punków, niż sympatyzowanie czy identyfikacja z jakąkolwiek inną grupą młodzieżową.

Deklaracje osobistego stosunku badanych do dwudziestu jeden przedstawionych im różnych grup młodzieży poddano analizie czynnikowej⁹, która zredukowała 21 zmiennych do 6 czynników (tab. 9).

Tabela 9. Współczynniki korelacji między wskaźnikami i każdym z czynników

Grupy młodzieżowe	Czynniki					
	I	II	III	IV	V	VI
Trashowcy	.83905	.00712	-.03265	.01588	.02804	-.02927
Hardcore'owcy	.79258	.12681	-.03425	-.10202	.02552	.03408
Grunge'owcy	.71895	-.00709	-.18483	-.08663	-.04110	-.14538
Anarchiści	.67018	.04208	.05408	.08214	-.04004	.05108
Rapowcy	-.00978	.78078	.00416	.07813	-.09112	.01836
Techno/Rave	.16991	.77848	.18635	-.03789	.11971	.04991
Dyskomani	-.06164	.53270	-.06075	.46772	.02990	.08949
Harcerze	-.14306	-.10799	-.72201	.14305	-.01798	.17389
Oazowcy	.19381	-.07021	-.69298	.20775	.00584	-.04915
Ekolodzy	.04600	-.03054	-.67132	-.19770	-.02598	.02672
Buddyści	.32901	.06748	-.40713	-.01697	-.10105	-.27244
Discopolowcy	.02816	.09854	-.23257	.73563	.10591	.00371
Antyfaszyści	.29910	.04802	-.25098	-.43468	-.07892	.02786
Hipisi, heje	.08074	-.11608	-.04603	-.14642	-.73842	-.08338
Rockersi	.07991	.05258	-.07367	-.26353	-.64099	.02846
Depesze	-.14482	.28089	-.21268	.25310	-.56919	-.17015
Punki/puny	.40253	-.13983	.17688	.09494	-.56435	.04221
Skatersi/Rolkowcy	-.00008	.46789	-.11539	-.27279	-.50925	-.02270
Skinny/Skinheadzi	.13235	-.05921	.13181	.25477	-.47042	.46562
Metalowcy	.43953	-.20000	.18799	.00321	-.45996	.05697
Kibice piłkarscy	-.04452	.12722	-.21859	-.10927	.10522	.89014

⁹ Zastosowano analizę czynnikową rotacji *Oblimin*, bez ograniczenia liczby czynników, przyjmując założenie, że skale zastosowane w dwudziestu jeden opisywanych wskaźnikach mają charakter interwałowy (pominięto nieznaną daną grupy).

Otrzymane w ten sposób syntetyczne kryteria autoidentyfikacji można opisać następująco:

- stosunek do zwolenników ostrej muzyki końca lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, będących ponadto często wyznawcami poglądów społeczno-politycznych odrzucających utarte wzory i osiągnięcia zachodniej cywilizacji;
- stosunek do subkultur hedonistycznych związanych przede wszystkim z kulturą nowoczesnych wielkomiejskich dyskotek i klubów tanecznych oraz zachodnich stacji nadających nowoczesną muzykę taneczną;
- stosunek do grup młodzieży zjednoczonej odniesieniem do wartości, filozofią życia, czyli czymś innym niż tylko słuchanie podobnej muzyki;
- stosunek do wyznawców rodzimej muzyki rozrywkowej i tanecznej (w czynniku zaznaczył się także stosunek do antyfaszystów, jednak ładunek czynnikowy jest znacznie mniejszy);
- stosunek do subkultur ściśle związanych z muzyką, ale w porównaniu z tymi, które pojawiły się w czynniku pierwszym, nieco starszych, bardziej tradycyjnych;
- stosunek do jedynej subkultury budującej swą autoidentyfikację na “patriotyzmie sportowym”.

Analiza czynnikowa wykazała, iż afiliacje młodzieży są dość spójne. Deklaracje o akceptacji (lub odrzuceniu) danego typu grupy nie są przypadkowe, lecz opierają się w dużej mierze na głębszym rozumieniu nazw użytych w pytaniu.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Które z pary podanych stwierdzeń jest Ci bliższe? 1 - W życiu liczą się przede wszystkim pieniądze; 2 - W życiu liczą się przede wszystkim ludzie i ich sprawy

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	28	49	23	1249
Płeć				
Mężczyźni	32	43	24	743
Kobiety	22	58	20	505
Typ szkoły				
Liceum ogólnokształcące	18	61	20	228
Technikum	26	51	23	276
Liceum zawodowe	32	43	25	256
Zasadnicza szkoła zawodowa	32	45	23	488
Miejsce zamieszkania				
Wieś	25	52	24	329
Miasto do 20 tys.	26	51	23	293
od 21 do 100 tys.	29	50	20	336
101-500 tys.	30	46	24	122
501 tys.i więcej mieszk.	34	43	23	158
Ocena mater. warunków rodziny				
Złe	29	50	21	220
Średnie, przeciętne	27	51	22	598
Dość dobre	28	46	25	232
Dobre i b.dobre	30	45	24	196
Wykształcenie matki				
Podstawowe	28	52	20	299
Zasadnicze zawodowe	29	47	24	378
Średnie	26	52	22	296
Pomaturalne	31	43	26	167
Wyższe	24	54	21	103
Wykształcenie ojca				
Podstawowe	27	50	23	243
Zasadnicze zawodowe	29	47	24	526
Średnie	27	54	19	218
Pomaturalne	32	41	28	111
Wyższe	27	54	18	131
Grupa społ.-zaw. ojca - pracujący				
Kadra kier., inteligencja	23	51	26	95
Prac.umysł.niż.szczebła	22	54	24	76
Pracownicy fiz.- umysł.	27	51	22	78
Robotnicy wykwalifikowani	31	45	24	313
Robotnicy niewykwalifik.	21	58	21	80
Rolnicy	29	50	21	110
Prywatni przedsiębiorcy	32	53	15	62
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	26	56	18	192
Bezrobotni	27	51	22	63
Gospodynie domowe i inni	33	44	22	45
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	20	70	11	82
Raz w tygodniu	26	52	22	683
Kilka razy w roku	30	44	26	268
W ogóle nie uczestniczy	39	36	25	206
Zainteresowanie polityką				
Duże	29	55	16	201
Średnie	27	50	23	650
Nikłe lub żadne	30	44	25	389
Za jakiego ucznia się uważasz?				
Dwójkowego lub trójkowego	34	43	23	584
Czwórkowego	23	54	23	566
Piątkowego lub szóstkowego	25	57	18	93
Poglądy polityczne				
Lewicowe	41	46	13	134
Centrowe	21	56	23	169
Prawicowe	26	53	21	282
Trudno powiedzieć	29	46	26	648

Tabela 2. Czy w Twoim środowisku, wśród Twoich znajomych jest ktoś, kto **nadużywa alkoholu?** 1 - Tak, kilka osób; 2 - Tak, jedna, dwie osoby; 3 - Nie, nikt

	(%)			
	1	2	3	Liczba osób
Ogółem	43	27	31	1267
Płeć				
Mężczyźni	46	25	29	753
Kobiety	38	29	33	512
Typ szkoły				
Liceum ogólnokształcące	45	29	26	233
Technikum	44	28	28	279
Liceum zawodowe	35	27	38	259
Zasadnicza szkoła zawodowa	44	26	30	493
Miejsce zamieszkania				
Wieś	44	28	27	336
Miasto do 20 tys.	47	26	27	293
od 21 do 100 tys.	38	26	36	343
101-500 tys.	39	28	34	122
501 tys.i więcej mieszk.	43	26	30	161
Ocena mater. warunków rodziny				
Złe	49	25	26	220
Średnie, przeciętne	42	28	30	606
Dość dobre	37	30	33	235
Dobre i b.dobre	43	24	33	200
Wykształcenie matki				
Podstawowe	46	27	28	301
Zasadnicze zawodowe	41	29	30	384
Średnie	39	26	35	297
Pomaturalne	47	26	28	172
Wyższe	46	24	30	103
Wykształcenie ojca				
Podstawowe	47	25	28	245
Zasadnicze zawodowe	42	28	31	530
Średnie	40	30	30	222
Pomaturalne	42	28	30	113
Wyższe	45	23	32	133
Grupa społ.-zaw. ojca - pracujący				
Kadra kier., inteligencja	44	26	30	97
Prac.umysł.niż.szczebła	34	37	29	79
Pracownicy fiz.- umysł.	32	33	35	78
Robotnicy wykwalifikowani	43	27	30	315
Robotnicy niewykwalifik.	52	27	21	81
Rolnicy	43	24	32	111
Prywatni przedsiębiorcy	48	33	19	64
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	37	25	38	195
Bezrobotni	56	18	26	62
Gospodynie domowe i inni	45	26	30	47
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	45	25	31	85
Raz w tygodniu	41	28	31	695
Kilka razy w roku	46	27	27	267
W ogóle nie uczestniczy	43	25	33	206
Zainteresowanie polityką				
Duże	46	27	28	207
Średnie	41	29	30	656
Nikłe lub żadne	44	24	32	392
Za jakiego ucznia się uważasz?				
Dwójkowego lub trójkowego	44	25	31	591
Czwórkowego	40	29	30	576
Piątkowego lub szóstkowego	47	29	24	91
Poglądy polityczne				
Lewicowe	49	30	21	136
Centrowe	44	28	27	172
Prawicowe	45	24	31	284
Trudno powiedzieć	40	28	32	655

Tabela 3. Czy w Twoim środowisku, wśród Twoich znajomych jest ktoś, kto zażywa **narkotyki** lub **środki odurzające**? 1 - Tak, Kilka osób; 2 - Tak, jedna, dwie osoby; 3 - Nie, nikt

	(%)			
	1	2	3	Liczba osób
Ogółem	13	19	67	1260
Płeć				
Mężczyźni	18	20	61	747
Kobiety	6	17	76	511
Typ szkoły				
Liceum ogólnokształcące	17	26	57	234
Technikum	16	18	66	278
Liceum zawodowe	8	17	75	258
Zasadnicza szkoła zawodowa	13	17	70	487
Miejsce zamieszkania				
Wieś	4	15	82	336
Miasto do 20 tys.	7	16	77	290
od 21 do 100 tys.	14	22	64	342
101-500 tys.	19	21	60	121
501 tys.i więcej mieszk.	40	26	34	160
Ocena mater. warunków rodziny				
Złe	13	18	69	221
Średnie, przeciętne	11	18	71	606
Dość dobre	17	17	67	233
Dobre i b.dobre	17	26	57	194
Wykształcenie matki				
Podstawowe	10	16	74	297
Zasadnicze zawodowe	9	17	74	385
Średnie	13	18	69	295
Pomaturalne	22	24	54	171
Wyższe	28	30	41	102
Wykształcenie ojca				
Podstawowe	10	18	72	246
Zasadnicze zawodowe	12	14	74	526
Średnie	10	25	65	220
Pomaturalne	19	27	54	112
Wyższe	29	23	48	132
Grupa społ.-zaw. ojca - pracujący				
Kadra kier., inteligencja	30	26	44	97
Prac.umysł.niż.szczebła	17	24	59	78
Pracownicy fiz.- umysł.	15	17	68	78
Robotnicy wykwalifikowani	12	17	71	314
Robotnicy niewykwalifik.	14	14	73	81
Rolnicy	4	18	78	111
Prywatni przedsiębiorcy	20	36	44	61
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	8	15	76	195
Bezrobotni	11	19	69	62
Gospodynie domowe i inni	9	22	70	46
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	11	14	75	85
Raz w tygodniu	7	18	75	690
Kilka razy w roku	17	23	60	267
W ogóle nie uczestniczy	30	20	50	204
Zainteresowanie polityką				
Duże	15	26	59	205
Średnie	13	19	68	652
Nikłe lub żadne	14	16	70	391
Za jakiego ucznia się uważasz?				
Dwójkowego lub trójkowego	17	16	67	587
Czwórkowego	11	22	67	571
Piątkowego lub szóstkowego	11	22	68	93
Poglądy polityczne				
Lewicowe	18	24	58	135
Centrowe	13	20	66	171
Prawicowe	18	23	59	282
Trudno powiedzieć	11	16	73	653

Tabela 4. Czy w Twoim środowisku, wśród Twoich znajomych jest ktoś, kto popełnił lub próbował popełnić **samobójstwo**? 1 - Tak, kilka osób; 2 - Tak, jedna, dwie osoby; 3 - Nie, nikt (%)

	1	2	3	Liczba osób
Ogółem	4	19	76	1258
Płeć				
Mężczyźni	4	17	79	744
Kobiety	4	23	72	512
Typ szkoły				
Liceum ogólnokształcące	4	24	72	232
Technikum	3	16	80	275
Liceum zawodowe	5	25	69	259
Zasadnicza szkoła zawodowa	4	16	80	489
Miejsce zamieszkania				
Wieś	3	19	78	334
Miasto do 20 tys.	4	19	78	291
od 21 do 100 tys.	5	19	75	340
101-500 tys.	5	18	77	121
501 tys.i więcej mieszk.	5	22	73	160
Ocena mater. warunków rodziny				
Złe	4	21	75	222
Średnie, przeciętne	4	21	75	600
Dość dobre	5	15	80	235
Dobre i b.dobre	5	18	77	195
Wykształcenie matki				
Podstawowe	4	21	74	300
Zasadnicze zawodowe	4	16	79	384
Średnie	3	19	78	294
Pomaturalne	2	24	74	170
Wyższe	8	21	71	100
Wykształcenie ojca				
Podstawowe	3	21	76	245
Zasadnicze zawodowe	4	17	78	529
Średnie	4	18	78	218
Pomaturalne	4	27	69	113
Wyższe	5	22	73	129
Grupa społ.-zaw. ojca - pracujący				
Kadra kier., inteligencja	9	19	72	95
Prac.umysł.niż.szczebła	4	22	74	77
Pracownicy fiz.- umysł.	5	18	77	78
Robotnicy wykwalifikowani	3	18	79	315
Robotnicy niewykwalifik.	3	23	75	80
Rolnicy	4	20	77	111
Prywatni przedsiębiorcy	2	21	77	62
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	5	15	81	192
Bezrobotni	3	39	58	62
Gospodynie domowe i inni	0	21	79	48
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	4	18	79	85
Raz w tygodniu	2	19	78	691
Kilka razy w roku	6	20	74	267
W ogóle nie uczestniczy	7	20	72	202
Zainteresowanie polityką				
Duże	6	21	73	203
Średnie	3	20	77	655
Nikłe lub żadne	5	17	78	389
Za jakiego ucznia się uważasz?				
Dwójkowego lub trójkowego	5	18	77	587
Czwórkowego	3	21	76	570
Piątkowego lub szóstkowego	6	20	73	93
Poglądy polityczne				
Lewicowe	8	24	68	133
Centrowe	6	18	76	171
Prawicowe	4	22	74	282
Trudno powiedzieć	3	18	80	654

Tabela 5. Czy w Twoim środowisku, wśród Twoich znajomych jest ktoś, kto **uciekał z domu**? 1 - Tak, kilka osób; 2 - Tak, jedna, dwie osoby; 3 - Nie, nikt

	(%)			
	1	2	3	Liczba osób
Ogółem	8	23	69	1259
Płeć				
Mężczyźni	9	23	68	748
Kobiety	7	23	70	509
Typ szkoły				
Liceum ogólnokształcące	8	33	60	233
Technikum	5	18	77	278
Liceum zawodowe	5	20	75	256
Zasadnicza szkoła zawodowa	11	23	66	489
Miejsce zamieszkania				
Wieś	5	19	76	336
Miasto do 20 tys.	6	26	68	290
od 21 do 100 tys.	9	25	66	338
101-500 tys.	14	25	61	122
501 tys.i więcej mieszk.	10	22	68	160
Ocena mater. warunków rodziny				
Złe	8	21	70	219
Średnie, przeciętne	7	24	70	602
Dość dobre	9	23	68	234
Dobre i b.dobre	11	24	65	198
Wykształcenie matki				
Podstawowe	8	23	69	300
Zasadnicze zawodowe	7	19	74	381
Średnie	6	22	72	296
Pomaturalne	12	29	59	170
Wyższe	11	31	58	102
Wykształcenie ojca				
Podstawowe	9	22	69	244
Zasadnicze zawodowe	6	22	72	526
Średnie	7	23	70	222
Pomaturalne	13	28	59	112
Wyższe	10	30	60	131
Grupa społ.-zaw. ojca - pracujący				
Kadra kier., inteligencja	11	26	63	95
Prac.umysł.niż.szczebła	6	23	71	79
Pracownicy fiz.- umysł.	9	19	72	78
Robotnicy wykwalifikowani	8	22	70	315
Robotnicy niewykwalifik.	6	25	68	79
Rolnicy	5	17	78	111
Prywatni przedsiębiorcy	14	29	57	63
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	8	20	72	193
Bezrobotni	8	35	57	60
Gospodynie domowe i inni	4	27	69	48
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	8	22	69	85
Raz w tygodniu	5	22	74	691
Kilka razy w roku	11	26	64	265
W ogóle nie uczestniczy	16	26	59	205
Zainteresowanie polityką				
Duże	7	25	68	205
Średnie	7	25	69	653
Nikłe lub żadne	11	20	69	390
Za jakiego ucznia się uważasz?				
Dwójkowego lub trójkowego	11	23	66	587
Czwórkowego	5	23	72	573
Piątkowego lub szóstkowego	9	24	67	91
Poglądy polityczne				
Lewicowe	9	27	64	136
Centrowe	8	20	71	171
Prawicowe	10	28	63	282
Trudno powiedzieć	7	21	72	652

Tabela 6. Przedstawiamy listę zjawisk, które zdaniem wielu osób występują w środowisku młodzieżowym. Czy na podstawie własnych obserwacji i bezpośrednich kontaktów możesz powiedzieć, jakiej części młodzieży one dotyczą?

ZBYTNIA SWOBODA SEKSUALNA
1 - Większości; 2 - Znacznej części; 3 - Niewielkiej części; 4 - Tylko pojedynczych przypadków

	(%)				Liczba osób
	1	2	3	4	
Ogółem	15	36	33	16	1252
Płeć					
Mężczyźni	14	35	35	16	742
Kobiety	15	37	31	16	510
Typ szkoły					
Liceum ogólnokształcące	8	32	39	21	229
Technikum	11	37	37	14	275
Liceum zawodowe	14	40	30	16	258
Zasadnicza szkoła zawodowa	20	36	30	15	489
Miejsce zamieszkania					
Wieś	16	29	36	18	331
Miasto do 20 tys.	10	35	37	18	290
od 21 do 100 tys.	17	40	30	13	341
101-500 tys.	14	46	28	12	122
501 tys. i więcej mieszk.	14	38	31	16	159
Ocena mater. warunków rodziny					
Złe	17	39	30	13	218
Średnie, przeciętne	12	35	35	19	598
Dość dobre	15	39	34	12	233
Dobre i b.dobre	20	33	33	15	200
Wykształcenie matki					
Podstawowe	19	35	29	17	298
Zasadnicze zawodowe	14	36	35	15	383
Średnie	13	34	36	17	292
Pomaturalne	12	45	29	15	170
Wyższe	12	35	39	14	102
Wykształcenie ojca					
Podstawowe	17	38	34	11	246
Zasadnicze zawodowe	14	38	32	17	526
Średnie	15	31	33	21	217
Pomaturalne	17	36	29	18	112
Wyższe	12	37	40	11	130
Grupa społ.-zaw. ojca - pracujący					
Kadra kier., inteligencja	8	34	41	17	96
Prac. umysł. niż. szczebla	23	23	38	16	77
Pracownicy fiz. - umysł.	14	26	44	16	77
Robotnicy wykwalifikowani	15	38	30	16	313
Robotnicy niewykwalifik.	14	33	30	23	81
Rolnicy	12	30	37	21	109
Prywatni przedsiębiorcy	11	38	33	19	64
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	11	45	32	11	192
Bezrobotni	17	37	29	17	63
Gospodynie domowe i inni	21	50	21	8	48
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	16	39	27	18	85
Raz w tygodniu	12	36	36	16	687
Kilka razy w roku	15	41	31	13	268
W ogóle nie uczestniczy	22	31	30	17	202
Zainteresowanie polityką					
Duże	11	36	36	16	204
Średnie	14	36	35	15	650
Nikie lub żadne	17	37	29	18	389
Za jakiego ucznia się uważasz?					
Dwójkowego lub trójkowego	15	37	33	15	588
Czwórkowego	15	35	34	16	565
Piątkowego lub szóstkowego	11	35	32	22	93
Poglądy polityczne					
Lewicowe	17	35	27	21	134
Centrowe	12	31	45	12	170
Prawicowe	13	39	32	16	284
Trudno powiedzieć	16	37	32	15	649

Tabela 7. Przedstawiamy listę zjawisk, które zdaniem wielu osób występują w środowisku młodzieżowym. Czy na podstawie własnych obserwacji i bezpośrednich kontaktów możesz powiedzieć, jakiej części młodzieży one dotyczą?

CHULIGANSTWO, WANDALIZM

1 - Większości; 2 - Znacznej części; 3 - Niewielkiej części; 4 - Tylko pojedynczych przypadków

	(%)				Liczba osób
	1	2	3	4	
Ogółem	15	31	31	23	1251
Płeć					
Mężczyźni	15	32	34	20	743
Kobiety	15	31	26	28	507
Typ szkoły					
Liceum ogólnokształcące	5	31	32	32	231
Technikum	9	33	33	25	276
Liceum zawodowe	13	34	32	20	257
Zasadnicza szkoła zawodowa	23	29	28	20	486
Miejsce zamieszkania					
Wieś	16	29	30	25	329
Miasto do 20 tys.	12	28	32	28	290
od 21 do 100 tys.	12	32	29	26	341
101-500 tys.	23	38	29	11	120
501 tys. i więcej mieszk.	15	36	34	14	160
Ocena mater. warunków rodziny					
Złe	19	32	31	18	220
Średnie, przeciętne	12	32	32	24	598
Dość dobre	14	33	33	20	232
Dobre i b.dobre	20	26	24	30	198
Wykształcenie matki					
Podstawowe	14	33	32	21	297
Zasadnicze zawodowe	17	32	27	25	380
Średnie	15	30	32	24	294
Pomaturalne	12	35	34	19	170
Wyższe	14	27	33	26	103
Wykształcenie ojca					
Podstawowe	18	32	30	20	243
Zasadnicze zawodowe	15	32	28	24	523
Średnie	12	28	31	29	219
Pomaturalne	13	32	36	19	113
Wyższe	12	33	33	22	132
Grupa społ.-zaw. ojca - pracujący					
Kadra kier., inteligencja	7	38	33	22	96
Prac. umysł. niż. szczebla	18	22	31	29	77
Pracownicy fiz. - umysł.	12	26	43	19	77
Robotnicy wykwalifikowani	16	34	29	21	314
Robotnicy niewykwalifik.	10	29	39	22	79
Rolnicy	15	27	26	33	109
Prywatni przedsiębiorcy	20	23	33	23	64
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	11	34	31	24	190
Bezrobotni	22	35	19	24	63
Gospodynie domowe i inni	11	43	28	19	47
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	11	39	28	23	83
Raz w tygodniu	13	31	32	24	689
Kilka razy w roku	15	34	32	19	265
W ogóle nie uczestniczy	20	29	28	23	203
Zainteresowanie polityką					
Duże	9	31	34	26	205
Średnie	15	32	30	22	649
Nikie lub żadne	17	30	30	23	387
Za jakiego ucznia się uważasz?					
Dwójkowego lub trójkowego	16	33	31	21	583
Czwórkowego	14	30	30	26	568
Piątkowego lub szóstkowego	10	31	38	22	93
Poglądy polityczne					
Lewicowe	20	28	30	22	135
Centrowe	10	36	32	22	171
Prawicowe	12	30	33	25	281
Trudno powiedzieć	16	32	30	22	646

Tabela 8. Przedstawiamy listę zjawisk, które zdaniem wielu osób występują w środowisku młodzieżowym. Czy na podstawie własnych obserwacji i bezpośrednich kontaktów możesz powiedzieć, jakiej części młodzieży one dotyczą?

PRZESTĘPCZOŚĆ
1 - Większości; 2 - Znacznej części; 3 - Niewielkiej części; 4 - Tylko pojedynczych przypadków

	PRZESTĘPCZOŚĆ (%)				Liczba osób
	1	2	3	4	
Ogółem	10	25	33	32	1241
Płeć					
Mężczyźni	9	27	35	29	738
Kobiety	12	22	30	37	502
Typ szkoły					
Liceum ogólnokształcące	4	21	35	40	231
Technikum	7	25	35	34	274
Liceum zawodowe	8	27	36	29	252
Zasadnicza szkoła zawodowa	16	26	30	29	483
Miejsce zamieszkania					
Wieś	12	20	34	35	329
Miasto do 20 tys.	6	21	34	38	282
od 21 do 100 tys.	8	26	31	35	337
101-500 tys.	16	40	25	19	121
501 tys. i więcej mieszk.	11	29	41	20	161
Ocena mater. warunków rodziny					
Złe	14	26	37	23	220
Średnie, przeciętne	8	24	32	36	592
Dość dobre	9	24	36	31	229
Dobre i b.dobre	13	27	27	32	197
Wykształcenie matki					
Podstawowe	11	24	33	31	296
Zasadnicze zawodowe	11	26	32	32	377
Średnie	9	22	35	34	291
Pomaturalne	11	28	34	28	167
Wyższe	6	30	29	35	103
Wykształcenie ojca					
Podstawowe	12	27	31	30	242
Zasadnicze zawodowe	10	25	32	33	520
Średnie	10	18	37	35	218
Pomaturalne	6	30	38	26	109
Wyższe	8	31	29	32	131
Grupa społ.-zaw. ojca - pracujący					
Kadra kier., inteligencja	2	33	29	35	96
Prac.umysł.niż.szczebla	12	19	30	39	77
Pracownicy fiz.- umysł.	8	27	29	36	75
Robotnicy wykwalifikowani	11	26	33	30	311
Robotnicy niewykwalifik.	4	29	39	29	77
Rolnicy	8	19	34	39	106
Prywatni przedsiębiorcy	6	23	39	31	64
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	8	23	37	32	190
Bezrobotni	20	23	33	25	61
Gospodynie domowe i inni	10	31	27	31	48
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	7	28	31	34	83
Raz w tygodniu	9	23	34	34	682
Kilka razy w roku	9	27	37	27	263
W ogóle nie uczestniczy	14	29	27	30	202
Zainteresowanie polityką					
Duże	7	28	35	30	204
Średnie	10	24	34	32	639
Nikie lub żadne	11	25	31	34	387
Za jakiego ucznia się uważasz?					
Dwójkowego lub trójkowego	12	26	32	30	581
Czwórkowego	8	24	34	34	560
Piątkowego lub szóstkowego	10	25	30	35	92
Poglądy polityczne					
Lewicowe	14	22	35	29	133
Centrowe	8	25	36	31	170
Prawicowe	8	26	35	31	280
Trudno powiedzieć	11	25	31	33	639